

„Az idő megmarad, fölhalmozódik, rétegződik, megül, megkövül.”

ESZPERANTÁLIÁK MAGYARORSZÁGON

és néhány határon túli településen

Utolsó módosítás: 2006-06-30.

T a r t a l o m

Bevezetés

SZEMÉLYEK

1. Babits Mihály
2. Baghy Gyula
3. Bálint Gábor
4. Baranyai Imre
5. Bárczi Géza
6. Comenius Ámos János
7. Erdey Ferenc
8. Farkas Imre
9. Galyasi Miklós
10. Giesswein Sándor
11. Hámán Kató
12. Hules Béla
13. Kalocsay Kálmán
14. Karinthy Frigyes
15. Kilián György
16. Kiss János
17. Korach Mór
18. Kossa István
19. Kulich Gyula
20. Langlet Valdemár
21. Lengyel Pál
22. Mihalik József
23. Palkó Sándor
24. Réthly Antal
25. Robicsek Pál
26. Schulek Frigyes
27. Simonyi Zsigmond
28. Stromfeld Aurél
29. Szalai András
30. Széchenyi István
31. Takács József

32. Tolnai Pálné Göndör Rózsi
33. Vándor Sándor
34. Vikár Béla
35. Zachár Géza
36. Zamenhof, Lazar Markovics

SZERVEZETEK, ESEMÉNYEK, ALKOTÁSOK

1. 14. Nemzetközi Vasutas Eszperantó Kongresszus, 1962.
2. 51. Eszperantó Világkongresszus, 1966.
3. Béke, világbéke
4. Eszperantó nemzetközi nyelv
5. Eszperantó park
6. Eszperantó- forrás
7. Ifjúsági Eszperantó Találkozó, 1980
8. *Lingvo Internacia* című folyóirat
9. Magyarországi Eszperantista Munkások Egyesülete XIV. sz. (hódmezővásárhelyi) csoportja
10. Zamenhof-szobor helyreállítása

Áttekintés városokként

Hivatkozások

Köszönet

B e v e z e t é s

Az eszperantáliák közterületen vagy onnan látható helyen, illetve közintézményben elhelyezett, eszperantistáknak vagy eszperantó szervezeteknek, eseményeknek, alkotásoknak állított, rendeltetésüket tekintve elmozdíthatatlan emlékek, képző- és iparművészeti alkotások (szobrok, emlékművek, domborművek, emléktáblák, emlékkövek, építménydíszítő elemek, síremlékek, díszburkolatok, maradandó anyagból készült tájékoztató szövegek, stb.).

Az eszperantó vonatkozású földrajzi neveket (hegy, forrás, városrész, utca, stb.) nem soroljuk ide, viszont ide tartoznak az ezeknél elhelyezett illetve ezekre vonatkozó eszperantáliák (emléktáblák, tájékoztató táblák, stb.).

Az eszperantáliák felirataiban, szövegeiben az esetek többségében semmi nem utal azok eszperantó vonatkozásaira, esetenként még az eszperantisták által állított Zamenhof vagy Kalocsay eszperantáliák esetében sem, noha azt kizárólag az eszperantóval kapcsolatos érdemeik miatt állították. Ha tehát csak azokat az emlékeket sorolnánk az eszperantáliák közé, amelyeken vagy amelyek mellett ott van az eszperantóra való utalás is, akkor többek között az említettek is mellőznünk kellene. Akkor járunk el tehát helyesen, ha az összes eszperantistáknak állított emléket ide soroljuk.

Mindemellett csak azoknak az eszperantistáknak a síremlékét soroltam ide, akiknek egyéb emléket is állítottak, vagy különleges sírhelyet kaptak (pl. templomban, vagy neves képzőművész alkotása). Ezzel a szubjektivitás veszélye nélkül elkerültem a lista abszurditásig történő bővítését.

Az eszperantó mozgalom kezdetben csak a Zamenhof személyével és az eszperantóval kapcsolatos emlékeket tartotta számon, ZEO néven^[1]. Ezzel szemben az összes eszperantistával kapcsolatos emléket az eszperantáliákhoz sorolunk, tágan értelmezve az eszperantista fogalmát is. Az eszperantó mozgalom előzményének tekintett volapük mozgalom képviselői éppen úgy ide tartoznak, mint idisták. Ezt az említett mozgalmak közötti személyi fluktuáció is indokolja, például Bálint Gábor nem csak az első magyarországi eszperantista volt, hanem az első magyarországi idista is. Ugyanakkor más szempontból is tágan kell

értelmeznünk az „eszperantista” fogalmát. Valószínűleg Zamenhof, Baghy és Kalocsay botránkoznának meg leginkább azon, ha bárkit is nyelvtudásának viszonylag alacsony szintje miatt zárnánk ki ebből a körből.

Sokan életüknek csak egy bizonyos szakaszában foglalkoztak az eszperantóval, de ez sem vezethet megkülönböztetésükhöz. Nem lenne járható út ez már csak azért sem, mert nem ritka az olyan életpálya, amelyben fiatalkori eszperantista tevékenységet követően akár évtizedeken át is csak más tevékenység kötötte le, majd ismét nagyon intenzív eszperantista tevékenységbe kezd, mint például Bárczi Géza vagy Korach Mór akadémikusok.

Az eszperantó nyelv szempontjából Lazar Markovics Zamenhof, Baghy Gyula, Kalocsay Kálmán, Szerdahelyi István és Lengyel Pál a legjelentősebbek azok közül, akiknek emléket állítottak. Ők tagjai voltak az Eszperantó Akadémiának is. A mozgalmászervezők, vezetők közül a mártírhalált halt Takács József, továbbá Baghy Gyula a legjelentősebbek. A tudósok közül Simonyi Zsigmond, Giesswein Sándor, Bárczi Géza és Korach Mór tevékenysége befolyásolta jelentősen a mozgalom történetét. Zamenhof, Kalocsay Kálmán, Baghy Gyula, Bárczi Géza és Hules Béla nevével az eszperantó irodalom történetében találkozhatunk.

Az eszperantó szervezetek vezetői közül emléket állítottak magyar és a svéd országos egyesületek elnökeinek. Tisztségviselésük sorrendjében Giesswein Sándor (1911-1923), Karinthy Frigyes (1932-1938), Kalocsay Kálmán (1938-1941), Palkó Sándor (1949-1950), Baghy Gyula (1955-1965), illetve a svéd Valdemar Langlet (1906-1911) elnököknek, továbbá a munkás-eszperantista egyesület elnökének, Kossa Istvánnak (1945-1947).

Az eszperantó mozgalom egyidős a tömeges levélpostai forgalommal. A „tipikus” eszperantista nagy levelező volt. Zamenhof is több magyar eszperantistával is levelezett, Vikár Béla pedig grúz eszperantista levelezőpartnere segítségével fordította magyarra a grúz nemzeti eposzt. Ők sokat is utaztak, de az eszperantisták, a levelezőpartnerek zömének személyesen soha nem nyílt alkalma személyes találkozóra. Csak a 20. század utolsó évtizedeiben vált tömegessé a nemzetközi rendezvényeken való részvétel.

Kilián György, Kossa István és Kulich Gyula koruk jellegzetes, „egyszerű” eszperantistái voltak, amennyiben ők is kiterjedt levelezést folytattak külföldi eszperantistákkal. Kulichnak nem volt alkalma levelező partnereivel találkozni, fiatalon halt meg a dachau koncentrációs táborban. Kiliánnak sikerült kijutnia bécsi és lipcsei eszperantó találkozókra, majd miután bolgár eszperantista barátaihoz is ellátogatott, elesett a háborúban. Kossa túlélte a háborút, majd élete utolsó éveiben immár miniszterként, hivatalos külföldi útjai alkalmával nyílt alkalma meglátogatni régi orosz és kínai levelezőtársait.

A magyarországi idisták közül Schulek Frigyes, az ex-eszperantista Barabás Ábel, Schulek Frigyes, továbbá az eszperantóhoz átpártoló ex-idista Babits Mihály szerepelnek a listán. Látszólag kilóg a sorból a már-már elfeledett Comenius, aki kidolgozta a nemzetközi nyelv elméletét. Zamenhof jó 200 évvel később Comeniustól függetlenül jutott ugyanarra a felismerésre, neki azonban elődjétől eltérően sikerült a nyelvtervezetet is kidolgoznia.

A névsorban szereplők foglalkozását tekintve is igencsak tarka az összkép. Van közöttük filozófus (Erdey), magántisztviselő (Tolnainé), magyar író (Karinthy), meteorológus (Réthly), műfordító (Babits, Vikár), nyelvész (Bálint, Bárczi, Simonyi), nyomdász (Lengyel, Palkó), olasz író (Marcello Cora alias Korach Mór), orvos (Kalocsay, Takács, Zamenhof), pápai prelátus (Giesswein), pedagógus (Farkas, Mihalik), püspök (Comenius), szabómunkás (Kulich), szakszervezeti vezető (Hámán, Kossa), színész és rendőrkapitány (Baghy), szobrász (Schulek), távírda- és postatiszt (Robicsek), teológus (Kiss), újságíró (Langlet), vasmunkás (Kilián), vegyész (Korach), vezérkari tiszt (Stromfeld), villamos-kalauz (Kossa), és zeneszerző (Vándor).

A nekik állított emlékek nem tesznek említést közéleti szerepükről sem. Három országgyűlési képviselő volt közöttük (Giesswein, Kossa, Palkó). Közéleti-politikai irányultságukat tekintve volt közöttük szabadkőműves (Vikár), irredenta (Mihalik), keresztényszocialista (Giesswein), szociáldemokrata (Stromfeld, Vándor) és szociáldemokratából lett kommunista (Hámán, Kilián, Kossa, Kulich, Palkó, Robicsek, Szalai). Életének nagy részét emigrációban élte le Comenius, Korach és Robicsek. Hazájától távol hunyt el Comenius, Robicsek, valamint Dunába lőtt Farkas, a háborúban eltűnt Kilián és a Dachauban meggyilkolt Kulich.

Az ellenforradalmi rendszer áldozatai közül Hámán Katónak, faszizmus áldozatai közül Kulich Gyulának, Takács Józsefnek és Vándor Sándornak, a sztálinista önkény áldozatai közül Szalai Andrásnak állítottak emlékeket, ám csupán Takácsnál van utalás arra, hogy eszperantista volt. Ugyancsak megörökítették

az üldözötteket mentő Kalocsay Kálmán, Langlet Valdemar, Mihalik József és Szalai András emlékét, noha ilyen tevékenységükre csak Langlet esetében van utalás.

A fegyveres ellenállás hősei közül szobrot kapott az 1945-ben meggyilkolt Farkas Imre, valamint az ejtőernyős bevetésen 1943-ban eltűnt Kilián György. Az ellenállók közül a kivégzés elől Milánóban 1944-ben véletlenül megmenekült Korach Mórnak domborművet állítottak. Egyiküknél sincs utalás az eszperantóra.

Két nő van a között a harminckét személynek között, akinek emléket állítottak: Hámán Kató és Tolnainé Göndör Rózsi.

A rendszerváltást követően egyes településeken illetve budapesti kerületben elmozdították helyéről az antant 1919-es támadásával szembeszegülő Stromfeld, az ellenforradalmi rendszerben agyonvert Hámán, a háború-ellenes megmozdulásokat szervező Kulich, a Lengyelországban elesett Kilián, valamint a szovjet csapatokhoz menekült Kossa emlékére állított eszperantáliákat. Egy-egy Hámán- és Stromfeld-emlék szoborkertbe került, néhány emlékről pedig másfél évtizede viták dúlnak. Az egyes személyek történelmi szerepének értékelésére ezúttal azért nem térünk ki, mert az eszperantó mozgalomban szakmai, tudományos, katonai, politikai vagy vallási tevékenységüktől függetlenül, mint eszperantistákat tartják számon őket. Ez tehát független az egyes településeken folyó vitáktól.

A kilencvenes években színesfém-tolvajok számos bronz-emléket elloptak, köztük két Zamenhof-, két Kulich és egy Stromfeld-szobrot illetve emléktáblát. Listánkon ezek is szerepelnek, bár alig remélhető hogy valaha is előkerülnek. Egyesekről van fénykép sőt fellelhető a gipsz-másolat is.

Az eszperantáliák összességükben ha nem is hiánytalan, de elég jellemző képet adnak a több mint száz éves magyarországi eszperantó mozgalom kiemelkedő személyiségeiről csakúgy, mint az ő emléküket megörökítő huszadik századi törekvésekről.

* * *

Az emléktáblák feliratainak szövegében a sorokat nem tapadó törtvonalak választják el egymástól. Ez egyben azt is jelzi, hogy a közölt szöveg hiteles, fényképpel is dokumentált. Sok emlékről azonban még nem készült fénykép, így szövegük nem hiteles vagy ismeretlen.

A.) SZEMÉLYEK

Az alábbi táblázat feltünteti, hogy az egyes személyeknek mely évben állítottak először emléket (kivéve a síremléket), továbbá „E” betűvel jelölve azt, hogy mely évben állítottak először olyan emléket, amelyen az eszperantó nemzetközi nyelvvel kapcsolatos tevékenységükre is van utalás. Az eszperantisták viszonylag későn, a nyolcvanas években kezdték felismerni az ilyen emlékek jelentőségét, de nem eléggé. Így fordulhatott elő az, hogy például még a Bárczi Géza emléktábla szövegéből sem derül ki, hogy ő a nemzetközi nyelv történetében is elévülhetetlen érdemeket szerzett.

1929 Simonyi Zsigmond

1930 Schulek Frigyes

1932 Giesswein Sándor

1948 Karinthy Frigyes

1956 Babits Mihály

1959 Hámán Kató

1959 Vikár Béla

1959 Zamenhof Lazar Markovics **E 1960**

1961 Kulich Gyula

1965 Kilián György

1965 Kossa István

1967 Szalai András

1968 Baghy Gyula **E 1968**

1968 Korach Mór
1969 Stromfeld Aurél
1970 Comenius
1975 Baranyai Imre **E 1975**
1979 Farkas Imre
1980 Kalocsay Kálmán **E 1987**
1983 Takács József **E 1983**
1986 Lengyel Pál **E 1986**
1986 Valdemar Langlet
1994 Bálint Gábor **E 1994**
1994 Bárczi Géza
1994 Réthly Antal
2001 Hules Béla **E 2001**
2004 Palkó Sándor

Számos alkotás keletkezési éve egyelőre ismeretlen, ezért ebből a felsorolásból egyelőre hiányoznak a Galyasi Miklós, Mihalik József, Robicsek Pál, Vándor Sándor és Zachár Géza emlékére állított alkotások. Egyéb adatok pontosításakor még a táblázatban szereplők sorrendje is némiképp változhat.

Babits Mihály (1883-1941) költő, műfordító, szerkesztő. Az Ido Nemzetközi Nyelv Egyesületének választmányi tagja (1914-1919), majd ex-idista, a *Hungara Antologio* (1933) bevezető tanulmányának írója.

Baja, III. Béla Gimnázium. Bronz **portré dombormű**. **1983**. Barabás Tibor szobrászművész. >> KIL B/38.

Budapest I. (Vár), Babits Mihály sétány 1. Piszkei vörös márvány **dombormű**ves emléktábla. 65x10 cm. **Szabó Iván**. >> **9** Hadházy 86

Budapest IV., (Újpest), Tanoda tér 1. Könyves Kálmán Gimnázium. Portré-**dombormű**ves emléktábla. **Schrammel Imre** keramikus iparművész műve. A köztéri képzőművészeti és iparművészeti alkotások 2005. évi minisztériumi támogatására kiírt, a Képző- és Iparművészeti Lektorátus által lebonyolított pályázaton az Újpesti Közművelődési Kör erre a célra nyert 200.000 forintot.

Budapest VIII. (Józsefváros), Reviczky u. 7. **Dombormű**ves mészke emléktábla, bronz 38x55 cm. **Tar István** és **Zsákodi Csiszér János** műve. Felirata: **BABITS MIHÁLY / ÉS / TÖRÖK SOPHIE** >> **9** Hadházy 19

Budapest VIII. (Józsefváros), Kerepesi úti temető, 34. parcella 1. sor 30. Az írók parcellájában **dísz-sírhely** **bronz síremlékkal** 139 x 103 cm. 1954. Ferenczy Béni szobrászművész. **9** http://www.agt.bme.hu/staff_h/varga/foto/kerepesi/babits.html

Esztergom, Új Városi Könyvtár, bronz **portré dombormű**, 150 cm. **1970**. **Ferenczy Béni** szobrászművész. >> KIL F/11.

Esztergom, Petőfi S. u. – Honvéd u. sarok. Bronz **plasztika**. **1983**. **Borbás Tibor** szobrászművész >> KIL B/39.

Pécs. Apáca (a szobor állításakor Geisler Eta) u. 21-23. **1981**. Bronz **mellszobor**, mészke posztamens. **Borsos Miklós** alkotása. Szövege: **BABITS MIHÁLY**. >> Romváry 132 **9** Halász Rudolf

Pécs, Széchenyi tér 11. sz. épületben. **1961**. Vörös márvány **emléktábla**. Felirata: **BABITS MIHÁLY / 1883-1941 / A „NYUGAT” CÍMŰ FOLYÓIRAT ÉS IRODALMI KÖR / VEZETŐJE ISKOLÁNK DIÁKJA VOLT. 1893-1901. / HALÁLÁNAK 20. ÉVFORDULÓJÁN HELYEZTE EL AZ / EMLÉKTÁBLÁT AZ ISKOLA SZÜLŐI / MUNKAKÖZÖSSÉGE ÉS KISZ SZERVEZETE** >> Romváry 420 **9** Halász Rudolf.

Pécs, Zrínyi Miklós u. 20. **1956**. Felújítva **1981**. Bronz és szürke márvány **dombormű**. **Palkovics Lajos** munkája. Felirata: **BABITS MIHÁLY / 1886-1941** >> Romváry 433 **9** Halász Rudolf

Szeged, Vedres István Építőipari Szakközépiskola, Horváth Mihály u. 2. **1972** a dombormű, **1973-09-30** az együttes avatása. A bronz **dombormű (távolról)** **Borsos Miklós** műve, az emléktáblát a szegedi Tömörkény Gimnázium képzőművész tagozatos diákjai készítették. 70 cm, az emléktábla mészke, 30-70 cm. Szövege: **EBBEN AZ ÉPÜLETBEN, A VOLT FŐREÁL ISKOLÁBAN TANÍTOTT 1906 ŐSZÉTŐL 1908 NYARÁIG**

BABITS MIHÁLY >> Babits a falon. Délmagyarország 1972-05-19. p.8. Hogyan került Babits a falra? Délmagyarország 1972-05-27. p.5. Babits-émléktábla. Délmagyarország 1973-10-02. p.5. **9** Rátkai Árpád **Szeged**, Vitéz u. 16. falán. **Emléktábla (távolról)**. 1956. Szövege: "Nem játék a világ! Látni, tanulni kell." **EBBEN A HÁZBAN LAKOTT SZEGEDI TANÁRKODÁSA IDEJÉN (1906-1908) BABITS MIHÁLY 9** Rátkai Árpád

Szekszárd, 20. sz. Általános Iskola. Mészáros **mellszobor**. 1956. **Csorba Géza** szobrászművész.

Szekszárd, Babits Mihály u. 13., Babits Mihály Emlékház udvara. 1981. Ülő **szobor**. **Farkas Pál** alkotása. **9** net

Szekszárd, Sétakert, Prométheusz park. 1971. Bronz **szobor**. **Kis Kovács Gyula** alkotása. **9** net

Baghy Gyula (1891-1967) eszperantó költő, író, eszperantista mozgalmászervező, pedagógus. Összekötő szerepe volt a különböző eszperantó szervezetek között. Az Országos Eszperantó Tanács ill. Magyar Eszperantó Szövetség elnöke (1955-1965), az Eszperantó Akadémia tagja, (1928-1967), az Eszperantó Világszövetség tb. tagja (1937-1967).

Budapest VII. (Erzsébetváros), Rottenbiller u. 66. Baghy Gyula lakóháza. 1972-07-19. **Emléktábla**. Szövege: **E HÁZBAN ÉLT ÉS ALKOTOTT 1917-TŐL 1966-IG / BAGHY GYULA / AZ ESZPERANTÓ IRODALOM NEMZETKÖZI / TEKINTÉLYŰ, KIMAGASLÓ ALAKJA / EN ĈI TIU DOMO VIVIS KAJ VERKIS DE 1917 ĜIS 1966 / JULIO BAGHY / INTERNACIE REKONATA, ELSTARA FIGURO DE LA / ESPERANTA LITERATURO** A Hungara Kulturfestivalo keretében avatták, ünnepi beszédet mondott dr. Bácskai István, a Magyar Eszperantó Szövetség alelnöke. >> Ni rememoris pri Julio Baghy. = *Hungara Esperantisto*. 1972. sep. P. 1-2. – Csiszár:24. – Röllinger:55 (téves dátum: 1989). – **9** Röllinger 53

Budapest VIII. (Józsefváros), Kerepesi úti temető, 34/1. parcella 1. sor 38. Rusztikusan faragott **síremlék dísz-sírhelyen**, az írók parcellájában. 1974-07-14. Avatásakor dr. Méteffy József, a MESZ elnöke mondott beszédet. Felirata: [ötágú csillag, benne E betű] / **BAGHY GYULA / 1891 –1967 / PAĈJO / LA HOMA HOMO / [később került rá:] / BAGHY GYULÁNÉ 1891-1977 / Az eredeti sírhely a Farkasréti temetőben volt.** >> *Eszperantó Magazin*. 1974. 9. sz., *Budapeŝta Informilo*. 1974. sep. p. 3-4.

9 http://www.agt.bme.hu/staff_h/varga/foto/kerepesi/baghy.html Varga József

Miskolc, Baghy Gyula u. Fém **émléktábla**. 1977. A ház tulajdonosa azóta levette, mert elrozsdásodott. Szövege: [bal mezőben:] **BAGHY GYULA / világhírű magyar / Eszperantó író és / költő 1891-1967** [középen: ötágú zöld csillag, benne fehér E betű] [jobb mezőben:] **JULIO BAGHY / mondfama hungara / Esperanto verkisto kaj / poeto 1891-1967** >> **9** Pásztor Lászlóné

Nagybakónak, Baghy Gyula Eszperantó-**forrás**. É.sz. 46° 33,5420' K.h. 17° 01,7980' Magasság 222 m. Nagybakónaktól 1 km-re. Egy szép völgyben egy pihenő helyen a kék sáv turistajelzésnél. **1980**. Tájékoztató Az **émléktábla (távolról)**. Szövege: **JULIO BAGHY ESPERANTO-FONTO. BAGHY GYULA ESZPERANTÓ-FORRÁS.** - Ezen a helyen egymáshoz nagyon közel van még 2 másik forrás is. Az Árpád Cserkész-forrás és a Baghy Gyula Eszperantó-forrás. Ez a jobb szélső. >> **9** Röllinger 58 **9** net <http://hotelbaranya.hu/poi.geo?id=5073> (3 kép)

Szeged, Dóm tér 1-4., Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtár, Eszperantó-gyűjtemény. Gipsz **szobor**.

Szeged, Sóhordó u. 9. (Teleki u. 3.) sarokház falán. **1968-08-11. Emléktábla (távolról)**. Szövege: **NASKIĜDOMO DE MONDFAMA / ESPERANTO-POETO KAJ VERKISTO / JULIO BAGHY / 1891-1967 / BAGHY GYULA / A VILÁGHÍRŰ ESZPERANTÓ KÖLTŐ / ÉS ÍRÓ SZÜLŐHÁZA.** >>Viola Dettre: Festo ĉe la naskiĝdomo. = Hungara Vivo. 1968. nr.4. p.23. - Marianna Kertész: La V-a Internacia Esperanto-Seminario en Szeged. = Hungara Vivo. 1968. nr.4. p.23-24. **9** Rátkai Árpád

Bálint Gábor, szentkatolnai (1844-1913) orientalista nyelvész, a kolozsvári egyetem tanára, az első magyar eszperantista (1897) és az első magyar idista (1907).

Cătălina / Szentkatolna, RO, Kollektív utcája. Megújított szülőházán **bronzplakettes emléktábla**. **1994**. **Vetró András** alkotása.

Cluj-Napoca / Kolozsvár / Klausenburg, RO, str. Horea nr. 31., Universitatea Babeş-Bolyai, Facultatea de Litere / Babeş-Bolyai Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar. **Bronzplakettes emléktábla**. **1994**.

Vetró András alkotása.

Tîrgu Secuiesc / Kézdivásárhely / Szekler Neumarkt, RO, református temető. **Síremlék**.

Baranyai Imre (1902-1961) eszperantó költő, író (Emba), a Magyarországi Eszperantista Munkások Egyesülete választmányi tagja annak betiltásáig (1928-1934), később főtitkára (1945-1947), a Magyar Eszperantó Szövetség Munkás Szakosztályának titkára (1938-1942).

Alap községben szülőházán **emléktábla**. **1975-06-08**. Szövege: **E HÁZBAN SZÜLETETT/ 1902. MÁRCIUS 14-ÉN / BARANYAI IMRE / A MAGYARORSZÁGI MUNKÁS / ESZPERANTÓ MOZGALOM / NAGY KÖLTŐJE / EMLÉKEZÉSÜL / MAGYAR ESZPERANTÓ SZÖVETSÉG / 1975** >> *Budapesta Informilo*. 1975. jul-aüg. p. 1. (kun foto); 1976. jul. p. 14.

Bárczi Géza (1894-1975) nyelvész, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia tagja. 1908 óta eszperantista, szerkesztő, költő, Az ember tragédiája c. Madách-mű fordítója, a Magyar Eszperantó Szövetség választmányi tagja (1965-1969), tiszteletbeli elnöke 1969-től, az ELTE-n folyó eszperantó szakos képzés egyik kezdeményezője és támogatója.

Budapest III. (Óbuda-Békásmegyér) Ráby Mátyás u. 26. **Emléktábla (távolról)**. **1994**. Szövege: „...MIKÉNT EGY NEMZETNEK, / AKKÉNT A NYELVNEK IS / CSAK AKKOR VAN JÖVŐJE, / HA MÚLTJÁT KUTATJA, / FELTÁRJA ÉS MEGBECSÜLI.” / EBBEN A HÁZBAN ÉLT ÉS / ALKOTOTT 1920-TÓL 1950-BEN / BEKÖVETKEZET HALÁLÁIG / BÁRCZI GÉZA / NYELVTUDÓS, AKADÉMIKUS, EGYETEMI TANÁR. **9** Rátkai Árpád, **9** Rátkai Árpád

Budapest XII., Farkasréti temető, 6/1. parcella 1. sor. 66. **Síremlék**.

Comenius Ámos János / Jan Amos Komenský / Johannes Amos Comenius (1592-1670) Sárospatakon tanító (1650-1654) cseh-morva-magyar származású humanista pedagógus. *Via lucis* című művében dolgozta ki annak a nyelvnek az alapelveit, amelynek tervezetét végül Zamenhofnak sikerült megalkotnia a 19. században.

Sárospatak, Comenius u. 27. falán. **1990-09-28**. Szürke kő **emléktábla (távolról)**. Mladonyiczky Béla szobrászművész. Felirata: **COMENIUS**. Állította az OTP megyei igazgatósága, a Városvédő és -szépítő Egyesület, a Magyar Comenius Társaság. Avatta: Köpeczi Béla akadémikus, a Comenius Társaság tiszteletbeli elnöke.

>> **9** <http://www.sarospatak.hu/nevezetessegek/>

Sárospatak, Eötvös u. 7., Miskolci Egyetem Comenius Tanítóképző Főiskolai Karának parkja. A bronz **mellszobor** eredetileg az Iskolakertben volt és csak utána került a mai helyére. **1970. november 26.**-án leplezték le. >> **9**

<http://www.sarospatak.hu/nevezetessegek>

Sárospatak, Rákóczi u. 1. Sárospataki Református Kollégium bejárati folyosóján. Márványkeretbe foglalt bronz öntött **dombormű**. Dózsa Farkas András műve. Szövege: **"TE LÁTOD ISTEN MINT AZ ÉDES ANYA MAGZATIT, A DAJKA AZ Ő KISDEDETIT / OGY IGYEKEZTEM NEVELNI ISTENNEK ÉS SZEGENYHAZÁNKNAK SZOLGÁLATJÁRA"** / COMENIUS 1650-1654. Állította a Sárospataki Református Kollégium. >>

9 <http://www.sarospatak.hu/nevezetessegek>.

Erdey Ferenc (1895-1966) pap, filozófus, a Központi Szeminárium lelki igazgatója, a Pázmány Péter Tudományegyetem Hittudományi Kar Bölceleti Tanszékének tanára (1952-1965). A Magyar Országos Eszperantó Egyesület társelnöke (1947-1949), a Magyar Országos Katolikus Eszperantó Egyesület elnöke (1940-1944), az Eszperantó Világszövetség delegátusa (1935-1950).

Budapest V. (Belváros), Papnövelde u. 9. Egyetemi Kisboldogasszony templom alagsora, **kriptasír**.

Farkas Imre (1906-1945) budapesti tanító, a katonai ellenállási mozgalom mártírja. A harmincas évektől a Baghy-féle Esperanto-Rondo Amika tagja, a Magyar Eszperantó Pedagógiai Társaság választmányi tagja (1942-1944).

Hatvan, Ratkó József (a szobor állításakor Farkas Imre) u. 10. Lesznai Anna Óvoda és (a szobor állításakor 3.

sz.) Általános Iskola bejáratánál. Kő [mellszobor \(posztamenssel\)](#). 1979-04-01. Gál András alkotása. Felirata: [FARKAS IMRE](#) >> 9 iskola

Galyasi Miklós dr. (1903-1974) költő, múzeumigazgató, művészettörténész. 1933-ig: Reisinger. 1927-től eszperantista, és egy rövid ideig a Magyar Országos Eszperantó Egyesület hódmezővásárhelyi csoportjának elnöke.

Hódmezővásárhely, Tornyai János Múzeum, Szántó Kovács János u. 18. Bronz [dombormű](#), 40x60 cm. B. Kovács Emőke. Széll Ferenc vállalkozó adománya. Felirata: [GALYASI MIKLÓS / KÖLTŐ / MÚZEUMIGAZGATÓ / AZ ŐSZI TÁRLATOK / MEGÁLMOZÓJA / 1903-1974](#) >> Dömötör:61, 9 127

Hódmezővásárhely, Kincses temető. [Fa síremlék](#), 185x30 cm. A csúcsban végződő oszlopon vésett betűs szöveg: [NYUGSZIK MÁR A NYUGHATATLAN](#) >> Dömötör 65, fénykép 68.

Giesswein Sándor (1856-1923) pápai prelátus, kanonok, a magyarországi keresztényszocialista mozgalom megalapítója, a mosonmagyaróvári választókerület országgyűlési képviselője, nyelvész, filozófus, a Magyar Békeegyesület elnöke, a Magyar Országos Eszperantó Egyesület elnöke (1911-1923).

Győr, Káptalándomb 7., Római Katolikus Hittudományi Főiskola lépcsőházában fehér gipsz [mellszobor](#). 9 Fotó Horváth József

Győr, Püspöki Székesegyház altemploma. [Kriptafülke](#). Felirata: [GISSWEIN SÁNDOR](#). Az eredeti sírhely a budapesti Kerepesi temetőben volt. Ezt a sírhelyet 1958-ban felszámolták és a hamvakat áttemették a győri Püspöki Székesegyház altemplomába. A síron Krisztust ábrázoló, a békét jelképező bronz szobor állt, amely a chilei Andokban álló Krisztus szobor kicsinyített mása. Az áttemetés után a szobor az 1958-ra újjáépített taksonyi (dunaharaszti) templom tetejére került.>> *Hungara Heroldo*. 1929-04-12. B. eld. Nr.2. p. 13-14. Tóth 2004: 111, foto.

Mosonmagyaróvár, Szt. Gotthárd plébániatemplom, Magyar utca felőli templomkert. 1932-től óta a Szt. László téren volt, 1990. okt. 11. óta van jelenlegi helyén. **Kaszás Miklós** alkotása. [Mellszobor](#). Felirata: [A SZERETET ÉS BÉKE APOSTOLA](#).

Tata, Kossuth tér 15. plébánia épületének homlokzatán [emléktábla](#). Elhelyezték az 1920-as évek közepén. Felirata: [E VÁROSBAN SZÜLETETT DR. GISSWEIN SÁNDOR / GYŐRI PRELÁTUSKANONOK, A MAGYAR TUDOMÁNYOS / AKADÉMIA ÉS A MAGYAR PARLAMENT TAGJA, / A SZENT ISTVÁN AKADÉMIA MEGALAPÍTÓJA, / A NEMESSZÍVŰ PAP, A NAGY BÉKEAPOSTOL / A KIVÁLÓ TÁRSADALOMTUDÓS ÉS EMBERBARÁT, / AKI A KELETI ÉS AZ ÖSSZES NYUGATI / NYELVEK SZÓKINCSET ISMERTE, / ÉLT 1856-1923.](#) >> Wehner:53.

Hámán Kató (1884-1936) az ellenforradalmi rendszerben halálra kínzott szakszervezeti vezető, 1919-től eszperantista, a Magyarországi Eszperantista Munkások Egyesületének tagja, nyelvtanfolyam-vezetője, a II. (ferencvárosi) csoport vezetőségi tagja.

Budapest VI. (Terézváros). Felállításakor a Nyugati pályaudvar pénztárcsarnokában, majd, a Nyugati pu. melletti parkolóban levő kis parkban állt. A kilencvenes években lebontották és a Hámán Kató Fűtőházba került. Ez a fűtőház megszűnt és átalakítás után ott létesült a Vasúttörténeti Park. A szobor a Park egyik épületének padlására került, ott többen is látták, ezt az épületet azonban lebontották. Jelenlegi helye ismeretlen. Kő [mellszobor](#). **Kirchmayer Károly** alkotása. >> 9 Hadházy:52

Budapest VIII. (Józsefváros), Kerepesi úti temető, Munkásmozgalmi Panteon, felső szint, [dízsírhely](#).

Budapest XXII. Budatétény, Balatoni út Szabadkai u. sarok, Szoborpark, Munkásmozgalmi személyek végtelen sétánya 28. [Emléktábla](#). Eredeti helye: Mester u. 59. 1959. Szövege: [E házban lakott 1919-től 1931-ig Hámán Kató a munkásmozgalom kimagasló alakja, akit a Horthy-fasizmus börtönében gyilkoltak meg. Állíttatta a IX.kerületi Nótanács](#) >> Réthly Ákos <office@szoborpark.hu>

Kompolt, Deák Ferenc u. 15. H.K. szülőháza. Emléktábla?

Hules Béla (1926-2002) Európa díjas magyar költő, és eszperantó nyelvű költő, műfordító. Weöres Sándor műveinek fordítója, a Magyarországi Eszperantó Szövetség tagja.

Budapest VIII., Kőfaragó u. 3. 2001-04-12. [Emléktábla](#). A Magyarországi Eszperantó Szövetség és a

Magyar Írószövetség képviselői avatták. Szövege: [EBBEN A HÁZBAN ÉLT ÉS ALKOTOTT / 1981-TŐL 2001-IG / HULES BÉLA / \(1926-2002\) / KÖLTŐ, MŰFORDÍTÓ, FILOZÓFUS / ĈI DOME VIVIS KAJ VERKIS / ADALBERTO HULEŜ / \(1926-2002\) / EMINENTULO DE LA HUNGARA / KAJ ESPERANTA LITERATUROJ / EZT A TÁBLÁT A KÖLTŐ BARÁTAI, A MAGYAR ÍRÓSZÖVETSÉG / ÉS A MAGYAR ESZPERANTÓ SZÖVETSÉG ÁLLÍTOTTÁK](#) **9**

Kalocsay Kálmán (1891-1976) orvos. Költő, műfordító, szerkesztő, az eszperantó nyelv történetének Zamenhof után legnagyobb alakja, a Magyar Országos Eszperantó Egyesület elnöke (1938-1942), az Eszperantó Akadémia tagja (1949-1976), az Eszperantó Világszövetség tiszteletbeli tagja (1937-1976).

Abaújszántó, Béke út 32. sz. épület előtt. **1986.** nov. 9. A Nemzetközi Irodalmi Fórum alkalmával leleplezett bronz **mellszobor**, amelyet **2003** októberében az István király parkból helyezték át ide. 1986-os avatásakor beszédet mondott Sággy Vilmos, a MESZ elnöke és Giorgio Silfer a Kalocsay Kálmán Nemzetközi Bizottság nevében. Zamenhof után Kalocsay volt az első, akinek eszperantista tevékenységéért szobrot emeltek. **Jószay Zsolt** alkotása. Felirata: [DR. KALOCSAY KÁLMÁN 1891-1976](#) **9** Patay János

Abaújszántó, Béke út 32. sz., Rákóczi- (Ulánus- vagy Kapitány-) ház, Helytörtéti Gyűjtemény, Kalocsay Kálmán emlékszoba. **1986-11-09.** Bronz **dombormű**. **Benyei Gábor**, a községi tanács elnöke műve. Az Eszperantó Nyelvű Írók nevében Csizsár Ada mondott beszédet. >> Csizsár Ada.

Gödöllő, Máriabesnyő, Fenyvesi nagyút 76. **Emléktábla** K.K. egykori nyaralójának falán. **1987-04-04.** [EBBEN A HÁZBAN LAKOTT ÉS ÍRT 1955-1977 NYARAIN DR. K. KALOCSAY ESZPERANTÓ KÖLTŐ, FORDÍTÓ ÉS NYELVÉSZ.](#) >> *Budapest Informilo*. 1987. maj. p. 7. – Röllinger:58

Gödöllő, temető, **családi kriptá**.

Miskolc, Dr. Kalocsai Kálmán u. 1. **Emléktábla**. **1988.** Szövege:?

Nagybakónak. Kalocsay Kálmán Eszperantó-forrás. É.sz. 46° 33,5310' K.h. 17° 01,8110'. Magasság 223 m. Nagybakónaktól 1 km-re. Egy szép völgyben egy pihenő helyen a kék sáv turistajelzésnél. **1980.** Ezen a helyen egymáshoz nagyon közel van még 2 másik forrás is. Az Árpád Cserkész-forrás és a Baghy Gyula Eszperantó-forrás. Ez a bal szélső **forrás**. Tájékoztató **emléktábla**. Szövege: [KALOCSAY KÁLMÁN / ESZPERANTÓ FORRÁS / KOLOMANO KALOCSAY / ESPERANTO FONTO / 1980.](#) >> <http://hotelbaranya.hu/poi.geo?id=5074> (három fényképpel). **9** net

Karinthy Frigyes (1887-1938) író, a magyar satíra kiemelkedő alkotója, a Magyar Országos Eszperantó Egyesület elnöke (1932-1938).

Budapest VIII. (Józsefváros), Kerepesi úti temető, 41-1-35. **Síremlék**. Felirata: [KARINTHY FRIGYES](#). **1970.** **Borsos Miklós** szobrászművész. **9** http://www.agt.bme.hu/staff_h/varga/foto/kerepesi/karinthy.html

Budapest XI. (Kelenföld), a Karinthy Frigyes úton az Irinyi János utca sarkánál. Bronz **szobor**. **1988.** Palkovics **István** alkotása. Felirata: [KARINTHY FRIGYES EMLÉKÉRE. 1887-1938.](#)

Budapest XI. Karinthy Frigyes u. 2. Bronz **dombormű**ves mészki emléktábla 73x85 cm, ill. 34 cm átmérőjű. **1948.** **Kocsis András** műve. Szövege: [EBBEN A HÁZBAN LAKOTT / 1920-TŐL 1930-IG / KARINTHY FRIGYES / EMLÉKÉNEK EMELTE / BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS KÖZÖNSÉGE / 1948](#) >> **9** Hadházy Levente 19

Siófok, Batthyány Lajos utca, a volt Vitéz Panzió kerítésén **emléktábla**. Az író itt, egykori nyaralójában hunyt el.

Siófok, Rózsa-liget, parti sétány. **1997-08-06.** **Szobor**. **Varga Tamás** alkotása. **9** net

Kilián György (1907-1943), a munkásmozgalom háborúban ejtőernyős bevetésen eltűnt, kiemelkedő alakja, 1922-től eszperantista, Magyarországon betiltott nemzetközi eszperantó szervezetek (Sennacia Asocio Tutmonda, Internacio de Proletaj Esperantistoj) aktivistája.

Göd, Általános Iskola. Ólom **mellszobor**. **1979.** **Sziklay Gyula** amtőr művész alkotása. >> KIL SZ/XXXI.

Pápa, Köztársaság ligeti szoborpark. Eredeti helye: Repülőtér. **1985** vagy **1988-05-01.** Bronz és faragott kő **szobor**. **Marton László** alkotása. Felirata (helytelenül): [KILLIÁN GYÖRGY](#) http://www.ekmk.hu/emlekhely/Emlekhelyek/h_150077.html#077

Szolnok, Kilián György Repülő Műszaki Főiskola. Bronz **portré**. **1984.** **Szederkényi Attila** szobrászművész.

>> KIL SZ/XXV.

Szolnok, Repülőtisztai Iskola. Mészki **mellszobor**. 1965. **Horváth János** szobrászművész. >> KIL H/13.
Zánka, volt Úttörőváros. Kő **plasztika** 264x110x95 cm. 1988. **Csontos László** szobrászművész. >> KIL C/18.

Kiss János (1857-1930) filozófus, egyetemi tanár, egyházi író, eszperantista. A Pázmány Péter Tudományegyetem Keresztény Bölcséleti Tanszék vezetője 1914-1928, a Magyar Országos Eszperantó Egyesület választmányi, majd tiszteletbeli tagja.

Budapest VIII. (Józsefváros), Kerepesi 56-1-30, (az izraelita temetőnél, a karmelita rend nyugvóhelyével szemközt) **síremlék**. **Orbán Antal** szobrászművész.

Korach Mór (1888-1975) Vegyész, keramikus, az MTA tagja. Diákkora óta eszperantista, az eszperantó tudományos-technikai alkalmazásának egyik úttörője, a Magyar Eszperantó Szövetség tb. tagja (1896-1975).

Budapest VIII. (Józsefváros), Kerepesi úti temető, 34/2-1-29

9 http://www.agt.bme.hu/staff_h/varga/foto/kerepesi/korach.html

Várpalota, Thury-vár, Magyar Vegyészeti Múzeum. Réz **féldombormű**, mérete: 715x830x105 mm. 1988.

Orr Lajos műve. Eredetileg Veszprémben, a róla elnevezett utca névadó táblája fölött volt elhelyezve.

Veszprém Város Tanácsa

készítette 1988-ban születésének 100. évfordulójára. Az utca korábban

Hóvirág utca, eredeti nevét kapta vissza 1991-ben, javasolták a dombormű

múzeumi elhelyezését. Felirata: **KORACH MÓR / 1888-1975 / VEGYÉSZMÉRNÖK / AZ MTA RENDES /**

A VESZPRÉMI / MŰSZAKI KUTATÓIN- / TÉZET KOSSUTH-DÍJAS / IGAZGATÓJA /

SZÜLETÉSÉNEK / 100. / ÉVFOR- / DULOJÁ / RA / ÁLLÍTOTTA / VESZPRÉM VÁROS / TANÁCSA 9

Próder István

Kossa István (1904-1965) a villamos-alkalmazottak szakszervezeti (és ugyanakkor eszperantó csoport-) vezetője volt, ezért büntetőszádba vitték. A fronton átszökött az oroszokhoz, majd kommunista politikus lett. A Szakszervezeti Tanács főtitkára, Veszprém megye országgyűlési képviselője. A Magyarországi Eszperantista Munkások Egyesületének elnöke. (1945-1949), a Magyar Országos Eszperantó Egyesület védnöke (1949-1950), közlekedés- és postaügyi miniszterként a Magyar Eszperantó Szövetség Vasutas Szakosztályának támogatója (1960-1965), az IFEF első Magyarországon megrendezett kongresszusának védnöke.

Budapest VIII. (Józsefváros), Kerepesi úti temető, bal oldali munkásmozgalmi sírsétány, **dísz-sírhely**.

Pápa. Kossa István u. 2. Márvány **emléktábla**. 1979-03-30. Felirata: **KOSSA ISTVÁN / 1904-1965 / A**

MAGYAR MUNKÁSMOZGALOM KIEMELKEDŐ SZEMÉLYISÉGE / VESZPRÉM MEGYE ÉS

VÁROSUNK ORSZÁGGYŰLÉSI KÉPVISELŐJE EMLÉKÉRE, SZÜLETÉSÉNEK 75. ÉVFORDULÓJA

ALKALMÁBÓL. / PÁPA, 1979. MÁRCIUS 31. / MSZMP VÁROSI BIZOTTSÁGA, VÁROSI TANÁCS >>

9 Bándi László 105

Pula, Fő u. 31. Márvány **emléktábla**. 1965-11-05. Stumpf János kőfaragó készítette. Felirata: **KÖZSÉGÜNK NAGY BARÁTJA / KOSSA ISTVÁN / 1904-1965 / EMLÉKÉRE >> 9 Bándi László 116**

Tapolca, Főposta előtt. Bronz **portré**. 1982. Marton László szobrászművész. >> KIL M/XV.

Veszprém. A Veszprémi Vegyipari Egyetem Egyetem (volt Shönherz Zoltán) utcai Központi (volt Kossa

István) Kollégiumának előcsarnokában márvány **emléktábla** bronz lappal. Götz János és Márton István

szobrászok műve. Felirata: **KOSSA ISTVÁN 1969. április 19-én**, az egyetem 20 éves fennállásának

megünneplésére szervezett egyetemi napok keretében avatták, Kossa család több tagjának jelenlétében

Nemecz Ernő professzor megemlékező szavaival. Az emléktábla **Götz János** szobrászművész alkotása, a

háttérrel képező díszburkolatot **Márton István** építész-mérnök tervezte. Kossa 1949. október 22-én, a

Veszprémi Vegyipari Egyetem alapító ünnepségén beszédet mondott. 1968-ban a diákszálló kollégiumi rangot

kapott, s Kossa István nevét vette fel, "...hálából, akinek, mint országgyűlési képviselőnek jelentékeny része

volt az egyetem veszprémi telepítésében, és aki egészen 1965-ben bekövetkezett haláláig segített a felmerült

problémák áthidalásában." – írta a később, a Veszprémi Vegyipari Egyetem 25. éves jubileumára megjelent

évkönyv. A kilencvenes évek elején, a kollégium nevének megváltoztatásakor az emléktáblát a rektori szóbeli rendelkezésre sietve eltávolították az alatta lévő díszburkolattal együtt. További sorsa ismeretlen. >>

Leleplezték Kossa István emléktábláját. = *Egyetemünk*. (Veszprém) 1969-05-03. p.2. – 9 Bándi László 173

Kulich Gyula (1914-1944) szabómunkás, az Országos Ifjúsági Bizottság antifasiszta akcióinak egyik szervezője, a munkásmozgalom Dachauban meggyilkolt mártírja. Békéscsabai tanuló-éveiben a Magyar Országos Eszperantó Egyesület helyi csoportjában tanult eszperantóul, majd a Magyarországi Eszperantista Munkások Egyesülete XIX. csoportjának tagja lett.

Békéscsaba, Kulich Gyula tér. **1975**. Bronz rézlemez **emlékmű**. **Varga Imre** alkotása.

Békéscsaba, Általános Iskola. **1981**. Bronz **szobor**. **Udvardy Anikó** alkotása.

Békéscsaba. Emléktábla?

Budapest VIII. (Józsefváros), Kálvária (1957-1991 Kulich Gyula) tér. Bronz **emléktábla**. **1957**-ben vagy később avatták. Szövege a polgármesteri hivatal tájékoztatása szerint: **KULICH GYULA TÉR / KULICH GYULA (1914-1945) / BÉKÉSCSABÁN SZÜLETETT / AZ ORSZÁGOS IFJÚSÁGI BIZOTTSÁG TITKÁRA / A MAGYAR KOMMUNISTA IFJÚSÁGI MOZGALOM / EGYIK BÁTOR VEZETŐJE VOLT / A HITLERI FASISZTÁK 1945 JANUÁRJÁBAN KIVÉGEZTÉK** Az emléktábla sorsáról nincs információ, valószínűleg ellopták 1990-1991 körül.

Budapest VIII. (Józsefváros), Kálvária (1957-1991 Kulich Gyula) tér. **Bronzportré**. **1958**. **Kelemen Kristóf** szobrászművész alkotása. A portré sorsáról nincs információ, valószínűleg ellopták 1990-1991 körül, jelenleg csak a posztamens van a tér sarkában.

Budapest VIII. (Józsefváros), Rákóczi tér 4., Jelky András Ruhaipari Szakközépiskola és Gimnázium (1993-ig Kulich Gyula Ruhaipari Szakközépiskola). Mészkö **portré**. **1961**. **Rózsa Péter** szobrászművész alkotása, melyet az iskola névváltozásakor elraktároztak. >> KIL R/XIX.

Orosháza, Bajcsy-Zsilinszky u., Evangélikus Általános- és Középiskola (a díszkút felállításakor Kulich Gyula Általános Iskola) előtt Kulich Gyula **díszkút**. Anyaga mészkö. **1972**. **Nagy István** János alkotása (készült 1971-ben). A kútrész 70 cm, az oszlop 240x75 cm. Szövege: **VOLTAK, AKIK FOGUKAT / CSIKORGATVA ROHANTAK / A TÚZBEN, S HARCOLTAK / CSAK AZÉRT MERT ELLE / NE MIT SE TEHETEK / VOLT, AHOVÁ LEPECSÉ / TELT MARHAKOCSIBAN / UTAZTAK, DERMEDTEN / S FEGYVERTELEN ÁLLTAK / AZ AKNAMEZŐKÖN, / S VOLT AHOVÁ ÖNKÉNT / MENTEK, FEGYVERREL / A KÉZBEN, NÉMÁN, MERT / TUDTÁK, AZ A HARC AZ / AZ Ő ÜGYÜK OTT LENN, / S MOST A SZABADSÁG / ANGYALA ŐRZI NAGY / ÁLMUK AZ ÉJBEN / RADNÓTI MIKLÓS 9**

Langlet, Valdemar (1872-1960) a századforduló éveiben svéd újságíróként végiglátogatta az első eszperantistákat Oroszországban, majd 1902 nyarán Magyarországon. A Svéd Eszperantó Szövetség elnöke (1906-1909). A budapesti egyetem svéd lektora (1932-1944), a budapesti eszperantó rendezvények gyakori látogatója. 1944 májusa és 1945 januárja között ő építette ki és működtette a Svéd Vöröskereszt magyarországi hálózatát, amely menlevelek kiadásával a legtöbb üldözöttet mentette meg a haláltól. 1945-ben a romos Budapest élelmiszer- és gyógyszer-ellátást segítette.

Budapest IV. (Újpest) Langlet Valdemár u. 3-5. **Emléktábla**. **1986**. Szövege: **Langlet Waldemar 1872-1960 a Svéd Vöröskereszt főmegbízottja.1944-ben harcolt a fasizmus ellen, segítette az üldözötteket, támogatta a rászorulókat. Emlékére állította Budapest Főváros Tanácsa 1986.**

Lengyel Pál (1868-1932) nyomdász. Szekszárdon nyomta (1900-1904) és adta ki (1901-1904) a *Lingvo Internacia* című eszperantó nyelvű folyóiratot. Ekkoriban ez volt a nemzetközi mozgalom legfontosabb folyóirata. Utána Párizsban adta ki a lapot (1905-1914), ahol az Eszperantó Akadémia tagja lett (1910-1928). Háború alatti internálásából hazatérve a Magyar Országos Eszperantó Egyesület választmányi tagja (1920-1924) majd tb. elnöke (1924-1932).

Szekszárd, Babits Mihály u. 16/a., Lengyel Pál egykori nyomdájának falán Szilágyi Mihály kezdeményezésére állított **emléktábla**. **1986-10-06**. A város neve 1903-ig Szegzárd volt, a régi nevet tévesen tulajdonítják sokan ma is nyomdai hibának. A tábla-állítás Szilágyi Mihály érdeme. Változó betűnagysággal írt szövege: **EBBEN A HÁZBAN MŰKÖDÖTT / LENGYEL PÁL NYOMDÁJA, / AHO L A "LINGVO**

INTERNACIA" / ESZPERANTÓ NYELVŰ LAPOT / ADTA KI 1901-1904 KÖZÖTT / EN ÆI-TIU DoMo FUNKCIIS LA PRESEJO / DE PAŬLO LENGYEL, KIE / LI ELDoNIS LA ESPERANTLINGVAN / GAZEToN "LINGVO INTERNACIA" / INTER 1901-1904 / ÁLLÍTOTTA / A SZEKSZÁRDI VÁROSI TANÁCS / ÉS A / "LENGYEL PÁL" / ESZPERANTISTA CSOPORT 1986-BAN >> Szilágyi Mihály: Lengyel Pál eszperantista nyomdász, újságíró, akadémikus. = Paŭlo Lengyel, esperantista presisto, ĵurnalista, akademiano. Szekszárd, 1988. p. 86. Fotók: az emléktábla és az avató ünnepség. - 9 Röllinger:57.

Mihalik József, hernádszurdoki (1883-1959) tanítóképző intézeti tanár. A revizionista propagandát szolgáló Magyar Eszperantó Szövetség („Föderáció” 1935-1944) ügyvezető elnöke és a *Hungara Heroldo* szerkesztője volt. 1943-1944-ben üldözött eszperantistákat mentett.

Budapest XVI. (Sashalom), Sashalmi sétány 44. sz. homlokzatán A/4 méretű műanyag **emléktábla (lakóház)**. Valójában a többször megváltoztatott nevű (Bejczy Jenő 1941 Révész 1945 Stromfeld Aurél 1954 Vörösmajor) utcának 1. sz. 160 négyszögöles saroktelkén volt Mihalik emeletes lakóháza nagy kerttel. A telek felét eladta úgy, hogy a Vörösmajor u. 1/b. sz. részre került a háza (9 Rátkai Árpád), a másik feléből pedig a Vörösmajor u. 1/a. sz. saroktelek, és ezért egyben a Sashalmi sétány 44. sz. lett. Mihalik halála után az 1/b. sz. telken épült egy jellegtelen lakóház, melynek a Sashalmi sétány felőli homlokzatán helyezték el az emléktáblát. Szövege zöld betűkkel: [Itt lakott / Hernádszurdoki Mihalik József / 1888-1959 / cinkotai tanár, / a Pedagógus Eszperantó Egyesület elnöke / a Hungara Heroldo szerkesztője. / XVI. Kerületi Közművelődési tanács](#) – (A „hernádszurdoki” nem vezetéknev, hanem nemesi előnév, s mint ilyen 1947-ig hivatalosan is használt, de kisbetűvel írandó. – Mihalik 1920-ban rövid ideig Cinkotán dolgozott, de akkor sem ott lakott, hanem Rákosfalván, ahonnan 1929-ben költözött Sashalomra. ^[2] – A többi tulajdonnév helyesen: Magyar Eszperantó Pedagógiai Társaság, XVI. Kerületi Közművelődési Tanács. – Az emléktáláról lásd még: Csiszár 13-14) 9 Rátkai Árpád

Palkó Sándor (1911-2001) nyomdász, a Pénzjegynyomda vezérigazgatója, a Baranya megyei Tanács elnöke. országgyűlési képviselő, "az orfűi tórendszer atyja". A Magyarországi Eszperantista Munkások Egyesülete III. (kispesti) csoportjának titkára (1929-1931), pénztárosa (1932-33) a Magyar Országos. Eszperantó Egyesület elnöke (1949-1950).

Orfű, Ladik köz 2., a MOHOSZ telke a Pécsi- és a Herman Ottó tó közötti dombon. **2004-10-09.** A Pécsi-tó felé néző bronz **mellszobor (távolról)**. **Trischler Ferenc** szobrászművész alkotása. Szili Katalin, az országgyűlés elnöke leplezte le, Mitzki Ervin, a Horgász Egyesületek Baranyai Szövetségének elnöke szövegezték a jelenlévőkhöz. Feliírat a posztamensen: **PALKÓ SÁNDOR / 1911-2001 9** ifj. Palkó Sándor

Orfű, Orfű-Mecsekrákosi temető. **Sír**.

Réthy Antal (1879-1975) a földrajztudományok doktora, a török és a magyar meteorológiai szolgálatok megszervezője ill. újjászervezője. Az eszperantó meteorológiai alkalmazásának úttörője, a Magyar Országos Eszperantó Egyesület tb. tagja.

Budapest II., Kitaibel Pál u. 1., az Országos Meteorológiai Szolgálat székházának folyosóján. Bronz **portré**. **Csúcs Ferenc** alkotása a hatvanas években. Leleplezése **1994-06-23.** Avatóbeszéd: Mesrics István, az OMSZ elnöke. >> Kéri Menyhért: Réthy Antal (1879-1975) szobrának leleplezése az OMSZ székházában. = *Földrajzi Közlemények* 1995. 1. sz. 71

Robicsek Pál (1892-1931) posta- és távírda számtiszt, újságíró, 1919-ben a postaügyi népbiztos helyettese, majd a szovjet posta korszerűsítésének irányítója. A *La Verda Standardo* szerkesztője (1911-1913) Magyar Országos Eszperantó Egyesület vezetőségének (1911-1919), majd a Szovjetköztársaságok Eszperantó Szövetségének tagja, ellenőrző bizottságának elnöke (1925-1928). A világ első eszperantó szövegű postabélyegei (1925-1927) kiadásának kezdeményezője.

Budapest V., Városház u. 18. (volt Főposta) sarokbejárat előterében, bal oldalon a tanácsköztársaság idején a postát irányító személyek kb. 1x1,2 m-es vörösmárvány **emléktáblá**ja. Amikor a Matáv különvált, átépítették a bejáratot.

Schulek Frigyes (1841-1919) építész, egyetemi tanár, a Magyar Eszperantó Szövetség La Verda Standardo tb. elnöke (1909-1911), az Ido Nemzetközi Nyelv Egyesületének elnöke (1914-1919).

Balatonlelle, Kossuth Lajos u. 2., Szalay-kastély, Művelődési Ház. **Szobor**.

Balatonlelle, Schulek-villa, Márvány és bronz **emlékkút** 85 cm. **1989. Rétfalvi Sándor** szobrászművész. >> KIL R/XII.

Szeged, Dóm tér, Nemzeti Emlékcsarnok, az árkádsor nyugati oldala. **1930-06-19. Stróbl Alajos** alkotása. Avatás: 1930-10-15. Életnagyságú márvány **mellszobor (távolról)**. Felirata: **SCHULEK FRIGYES ÉPÍTŐMŰVÉSZ 1841-1919** >> Tóth:137. - Foto: *Délmagyarország* 1969-08-10. p.5. **9 Rátkai Árpád**

Simonyi Zsigmond (1853-1919) nyelvész, egyetemi tanár. 1918-ban lett a Nemzetközi Nyelv Propaganda Bizottságának elnökhelyettese. 1919-ben sokat tett az eszperantó egyetemi oktatásának bevezetéséért és erőfeszítéseinek eredményeként 1919 júliusában Budapesten megalakult az egyetem Nemzetközi Nyelvi Intézete.

Budapest VIII. (Józsefváros), Kerepesi úti temető 34-6-14, **dísz-sírhely**.

Veszprém, Kossuth u. 7. **Emléktábla 1929**. Szövege: **ITT SZÜLETETT 1853. JANUÁR 1-ÉN / SIMONYI ZSIGMOND / A MAGYAR NYELV NAGY TUDÓSA / A MAGYAR NYELVŐR SZERKESZTŐJE**

Stromfeld Aurél (1878-1927) vezérkari ezredes a világháborúban, majd a tanácsköztársaság Vörös Hadseregének vezérkari főnöke. A Magyarországi Eszperantista Munkások Egyesülete XIV. sz. (magántisztviselői) csoportjának elnöke.

Békéscsaba, Laktanya. Haraszi mészke **portré. 1971. László Péter** szobrászművész. >> KIL: L/VI.

Budapest VIII. (Józsefváros), Kerepesi úti temető, bal oldali munkásmozgalmi sírsétány, **dízsírhely**.

Budapest XVII. (Rákoskeresztúr, Rákoshegy) Rákoskeresztúron, a Pesti út 165. sz. alatt, a polgármesteri hivatal mögött kialakított szoborkertben állították fel a bronz **mellszobr**ot. **1969. Oláh Szilveszter** alkotása. – Stromfeld a monarchia és a tanácsköztársaság hadseregeiben egyaránt rendkívül népszerű volt az egyszerű katonák között, és emléke generációkon keresztül élt. A rákoskeresztúri szobor alkotójának nagyapja Stromfeld alatt szolgált, s a szobor pusztán ilyen családi indíttatásból készült. A szobrot 1990 körül más bronz-szobrokkal együtt ellopták. Gipsz másolata az alkotónál Rákoshegyen.

Pápa, Repülőtér, parancsnoki épület. **1978-09-19.** Szürke márvány **emléktábla**. Stromfeld Aurél születésének 100. évfordulójára Pápa, 1978. 09. 19. MN. 5081 személyi állománya. http://www.ekmk.hu/emlekhely/Emlekhelyek/h_150109.html#109

Salgótarján, Rákóczi út 60., a Stromfeld Aurél Gépipari és Építőipari Szakközépiskola épületében.

Mellszobor. >>

9 <http://www.stromfeld.sulinet.hu/v2002/indexb27f.html?r=1&sr=14>

Szalai András (1917-1949) (eredeti neve: Lädler Ervin) esztergályos Pécsen majd Budapesten.

Horvátországban lett eszperantista és a zágrábi műegyetemen tanult (1937-1939). Hazatérve kommunista tevékenység miatt fegyházbüntetésre ítélték. A háború után pártja központjában dolgozott és a Rajk-per áldozata lett.

Budapest VIII. (Józsefváros), Kerepesi úti temető, bal oldali munkásmozgalmi sírsétány, **dízsírhely**.

Pécs, Nagy Lajos király útja (az emléktábla elhelyezésekor Szalai András u.) 15. **1967.** Fehér márvány emléktábla. Felirata: **SZALAI ANDRÁS / 1917-1949 / A MAGYAR MUNKÁSMOZGALOM / TEVÉKENY ALAKJA, / IFJÚ KORÁBAN E GYÁR MUNKÁSA VOLT, / RÉSZT VETT PÉCS VÁROS / MUNKÁSMOZGALMÁBAN. / HŰSÉGES, FÁRADHATATLAN / SZOLGÁJA VOLT A NÉPNEK: / ÚGY ÉLT, AHOGYAN IGAZ EMBERNEK / ÉLNI KELL... / 1967** >> Romváry:417, **9 Halász Rudolf**

Széchenyi István, gróf (1791-1860) 1842-ben mondott akadémiai beszédének egy mondatában az egyetemes nyelv gondolatát említette. Ezt 1929-ben tévesen úgy értelmezték, hogy szót emelt a nemzetközi nyelvért. Az emléktábla nem Széchenyi Istvánra, hanem erre a tévedésre emlékeztet.

Budapest XIV. (Zugló), a Közlekedési Múzeum falán **emléktábla**. Eredetileg az MTA falára szerették volna elhelyezni, miután azonban ehhez az MTA nem járult hozzá, a tábla Vigadó épületének falára került (Vigadó

tér 1. sz.) és **1929. augusztus 4-én** avatták fel a XXI. UK résztvevői. 1945-ben Budapest ostroma során az épületet rommá lőtték és a tábla összetört. A Vasutas Eszperantisták Nemzetközi Föderációjának Magyarországi Szekciója elkészítette a tábla másolatát azzal a céllal, hogy azt a Széchenyi-család nagycenki kastélyának előcsarnokában helyezik el. Erre azonban nem került sor, így azt **1989. április 2-án** avatták fel jelenlegi helyén. – Szövege három (bal, jobb és alsó) mezőben: [bal mezőben:] **A XXI. / EGYETEMES ESZPERANTÓ KONGRESSZUS / GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN / EMLÉKÉNEK / NEMZETKÖZI HÓDOLAT A LEGNAGYOBB MAGYARNAK / AKI 1842 NOVEMBER 27-ÉN A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA / ÜLÉSÉN NEMZETKÖZI NYELV SZERKESZTÉSÉÉRT EMELT SZÓT.** [jobb mezőben:] **LA XXI-A / UNIVERSALA KONGRESO DE ESPERANTO / AL LA MEMORO DE / GRAFO STEFANO SZÉCHENYI / INTERNACIAN HONORESPRIMON AL LA „PLEJ GRANDA / HUNGARO” KIU PLEDIS POR KOMPILADO DE INTERNACIA / LINGVO EN LA HUNGARA SCIENCA AKADEMIO LA 27 NOVEMBRO 1842** [alsó mezőben:] **BUDAPEST 1929 AUGUSZTUS 2-9. / AZ EREDETI EMLÉKTÁBLÁT A VIGADÓ ÉPÜLETÉBEN LEPLEZTÉK LE.** [a rendelkezésre álló fényképen a szöveg többi része takarásban van] >> *Hungara Heroldo*. 1929-09-12. B. eld. Nr. 4. p. 10. – *Budapeŝta Informilo*. 1989. jul-aŭg. p. 1-2. – Csiszár: 11-12.

Takács József dr. (1890-1944) orvos, 1908 óta eszperantista, 1923-tól az Eszperantó Világszövetség delegátusa majd magyarországi fődelegátusa (1938-1940), 1911 és 1941 között végig főtitkári vagy más vezető tisztségeket töltött be a Magyar Országos Eszperantó Egyesületben, majd a zsidó-törvények miatt visszavonult. Létrehozta a Magyarországi Eszperantó Múzeumot, amelynek anyagát a hatóságok zsidó-vagyonként elkobozták majd elkallódott. A nyilas hatalomátvétel első napján Pusztavámnál 216 orvos és mérnök munkaszolgálatos társával együtt a velük kiásatott gödörbe géppuskázták. 1946. május 26-án post mortem az egyesület örökös tiszteletbeli elnökévé választották.

Budapest X. (Kőbánya), Kozma u. Izraelita temető. A Pusztavámnál 1944-ban meggyilkolt és onnan 1946-ban ide átemetett 216 orvos és mérnök [síremléke](#).

Nagymaros. Magyar u. 26., egykori, elkobzott lakóházán [emléktábla](#). **1983.** Szövege: **DR. TAKÁCS JÓZSEF / 1900-1944 / A MAGYAR ESZPERANTÓ EGYESÜLET / EGYKORI FŐTITKÁRA A FASIZMUS ÁLDOZATA / EMLÉKÉRE. / MEMORE AL LA IAMA ĈEFSEKRETARIO / DE HUNGARA ESPERANTO-SOCIETO / VIKTIMO DE FAŝISMO / 1983.05.06. / PEST DEPARTEMENTA KOMITATO DE HUNGARA ESPERANTO-ASOCIO PATRIOTA POPOLFRONTO** **9** Radnai

Pusztavám. A Szőkehegy alatt az 1944-ben legyilkolt 216 orvosra és mérnökre emlékeztet a kultúrház falán látható [emléktábla](#). Maradványaikat 1946-ban átemették a budapesti Kozma utcai temetőbe.

Tolnai Pálné Göndör Rózsi (-1944) magántisztviselő, gyerekként tanult meg eszperantóul a Magyarországi Eszperantista Munkások Egyesületében. A *Hungara Heroldo* főmunkatársa cikkeket írt, novellákat fordított. A Magyar Országos Eszperantó Egyesület választmányi tagja (1928-1941), ellenőrző bizottsági tagja (1943-1944) és 1946-ban *post mortem* megválasztott örökös tiszteletbeli tagja.

Budapest X. (Kőbánya), Kozma u. Izraelita temető. A lichtenwörthi (AT) koncentrációs tábor tömegsírijából 1946-ban ide átemetett 344 nő [síremléke](#).

Vándor Sándor (1901-1945) (Korábban: Venetianer.) Karmester, zeneszerző, kórusmozgalom szervezője. Gyermekkorától kezdve eszperantista.

Budapest VII. Dózsa György út 68. **Dombormű** ves vörösmárvány emléktábla. 108x173 cm. **1966.** **Farkas Aladár** szobrászművész. >> **9** Hadházy Levente 95

Budapest VIII. (Józsefváros), Kerepesi úti temető 24-1-75, [síremlék](#) **1960.** **Farkas Aladár.**

9 http://www.agt.bme.hu/staff_h/varga/foto/kerepesi/vandor.html

Tiszaújváros, Hámán K. u. 5. Terrakotta mellszobor. **1985.** **Farkas Aladár** szobrászművész.

Vikár Béla (1859-1945) Etnográfus, műfordító, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja. Az 1910-es évektől eszperantista, a Magyar Országos Eszperantó Egyesület választmányi tagja (1920-1928), majd tb. tagja (1928-1945).

Balatonboglár, Járási Művelődési Ház. Bronz **portrédombormű** 55 cm. 1959. Vasas Károly szobrászművész. >> KIL: V/XVIII.

Budapest XII. (Farkasrét), Farkasréti temető 6/1-1-56, **síremlék**.

Dunavecse, Művelődési Ház. Bronz és kő **portrédombormű** 103x70 cm. 1984. Eskulits Tamás szobrászművész. >> KIL: E/6.

Pécs, Mátyás király utca 15. Zeneművészeti Főiskola. 1965. Fehér márvány **emléktábla**. Szövege: „Szedtem száz számra igéket, / ezrivel bűvös beszédet, / fölfejtettem igék titkát, / regék rejtekének nyitját.” / Kalevala 17:617-620 / EBBEN AZ ÉPÜLETBEN / - A VOLT FŐREÁLISKOLÁBAN - / DIÁKOSKODOTT 1871-1877-BEN / VIKÁR BÉLA / (1859-1945) / FOLKLÓRKUTATÓ, / A MAGYAR NÉPDALKUTATÁS ÚTTÖRŐJE, / KALEVALA FORDÍTÓ. / MÚZEUMI HÓNAP 1965. >> Romváry:398 9 Halász Rudolf

Zachár Géza (?-1944) a Nemzeti Színház műszaki dolgozója, 1944-ben részt vett az ellenállási mozgalomban. A nyilasok elfogták és agyonlőtték. A Magyarországi Eszperantista Munkások Egyesületének jegyzője (1928-1929), majd alelnöke (1929-1931), a Magyar Eszperantó Szövetség (föderáció) Munkás Szakosztályának választmányi tagja (1938-1942) volt.

Budapest VII., Városligeti (az emléktábla állításakor Gorkij) fasor, MÉMOSZ-székház előcsarnokában **emléktábla**. Az épületet teljesen átalakították, részben lebontották, az emléktábla sorsa ismeretlen.

Zamenhof, Lazar Markovics (1859-1917) orvos, varsói orosz zsidó, az eszperantó nemzetközi nyelv és mozgalom kezdeményezője, a sikeres nyelvtervezet megalkotója.

Budapest I. (Tabán), Hadnagy u. a Rác-fürdő előtt, az Erzsébet-híd budai hídfőjénél. 1959-12-15. A Gyenes Tamás alkotta bronz **mellszobor**, amelyet a Zamenhof-ünnepségen a MESZ nevében Kalocsay Kálmán, a Konkordo klub elnöke vette át. 1987 óta Sarkadi Mária virágüzlet-tulajdonos jóvoltából posztamensen, a jelenlegi helyen. A posztamensen felirata: DR. L.L. ZAMENHOF, AZ ESZPERANTÓ NYELV MEGALKOTÓJA 1994-ben ellopták. 1996-ban megtalálták és újra felavatták, 1998-ban ismét ellopták. - 1999-ben az IJK előkészületeként egy Slezák Tamás és Edit által finanszírozott mészko szobor került a helyére. 9 Népszabadság 2005-07-09 p16

Budapest VI. (Terézváros), Andrassy út 27., a MESZ helyisége. A Budapest VIII. kerületi **mellszobor** gipsz másolata.

Budapest VIII. (Józsefváros), Múzeum krt. 4. sz. D. épület, földszint, az ELTE Általános és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszékének könyvtára. 1997-12-15. **Mellszobor**. **Harcza Boglárka** alkotása. Ködmön Károlyné csináltatta, a Zamenhof-ünnepségen avatták. Eredeti helye a Papnövelde u. 1.sz. 2. emeleti folyosója volt. Innen 2000-ben a tanszékkel együtt költöztették a Múzeum körútra.

Debrecen, Zamenhof u. 1961. **Emléktábla** szövege: A BÉKE ÉS A NÉPEK BARÁTSÁGA / KIEMELKEDŐ HARCOSÁNAK, / DR. ZAMENHOF LAJOS / LENGYEL ORVOS (1859-1917) AZ / ESZPERANTO / NEMZETKÖZI NYELV ALKOTÓJÁNAK / EMLÉKÉRE /. Emeltették a debreceni / vasutas Eszperanto / Körök / 1961 >> 9 Rölinger 56

Eger, Emléktábla? Eszperantó sétány avatása?

Gyula, Hétvezér u. Emlékhely. 1973-07-08. A 11. Nemzetközi Nyári Egyetem megnyitó napján, annak hallgatói előtt avató beszédet mondott Berceli Béla, a Magyar Eszperantó Szövetség főtitkára. Tervezte **Gortka István**. Szürke beton posztamensen, fehér vésett **emléktábla (távolról)**. Felirata: ZAMENHOF / 1859-1917 / AZ ESZPERANTÓ NYELV KEZDEMÉNYEZŐJE / EMLÉKÉNEK / AL LA MEMORO DE / ZAMENHOF / INCIATORO DE ESPERANTO / GYULA IFJÚ ESZPERANTISTÁI >> Gyulai Hírlap. 1973-02-05. p.1., Tizenkét nemzet eszperantistái Gyulán. Felavatták a Zamenhof emléktáblát. = 1973-07-10. p.1. >> Cser: 53. 9 = <http://www.gyula.hu>

Makó, Petőfi-park. **Emlékkő**. 1987. Felirata [a bal mezőben:] ESZPERANTÓ FA. / ZAMENHOFNAK, A NEMZET- / KÖZI NYELV ALKOTÓJÁNAK / EMLÉKÉRE, HALÁLÁNAK / 50-IK ÉVFORDULÓJA ALKAL- / MÁBÓL ÜLTETTÉK A MAKÓI / ESZPERANTISTÁK. / 1964.04.14. [a jobb mezőben:] ESPERANTO ARBO / POR MEMORO DE ZAMENHOF / LA KREINTO DE LA INTER- / NACIA LINGVO OKAZE DE / 50-A DATREVENO DE SIA / MORTO PLANTIS LA ESPE- / RANTISTOJ DE MAKÓ. / 14.04.1987. 9 Szekeres Mihály

Miskolc, Zámenhof u. 1960-05-14. 80x120 cm **emléktábla**. Avatta: Kökény Lajos. Felirata: ZAMENHOF L. LAJOS lengyel szemorvos (1859-1917) az ESPERANTO NYELV megalkotója. Ez a NEMZETKÖZI NYELV a népek barátságát és a VILÁGBÉKÉT szolgálja. >> 9 az **avatásról**: Heroldo de Esperanto. nr.1309. 1960-09-16. p. 1. - Adolf Holzhaus: Granda Galerio Zamenhofa. 2. Fondumo Esperanto, 1978. p.57., 363 9 az avatásról

Miskolc, Zámenhof u. elején a hőközpont falán. Fém **emléktábla** rossz állapotban. Felújítását a Király Lajos Baráti Kör tervezi. Felirata: Dr. ZAMENHOF L. LAJOS / 1859-1917 / varsói szemorvos / az / ESZPERANTÓ / nemzetközi nyelv megalkotója >> 9

Pécs. Papnövelde (az emlék állításakor Kulich Gyula) u., az Eszperantó park végében. Zamenhof emlék. 1966. Anyaga siklósi márvány, rajta bronz **dombormű (távolról)**. Nowotarski István munkája. Felirata: ZAMENHOF. Az Eszperantó Ifjúsági Világkongresszus alkalmából a Magyar Eszperantó Szövetség pécsi csoportjának kezdeményezésére Pécs város Tanácsa az addig névtelen parkot Eszperantó parknak nevezte el és ebben felállították a Zamenhof emléket. A domborművet a csoport készítette. >> Romváry:355 9 Halász Rudolf, 9

Szeged. Dóm tér 1-4., Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtár, Eszperantó-gyűjtemény. Gipsz **mellszobor**.

B.) SZERVEZETEK, ESEMÉNYEK, ALKOTÁSOK

14. Nemzetközi Vasutas Eszperantó Kongresszus, 1962.

Aggtelek, Baradla-barlang, hangverseny terem falán. 1963-06-02. **Emléktábla**. A 14. Nemzetközi Vasutas Eszperantó Kongresszus résztvevőinek tiszteletére 1962. májusában az Aggteleki Baradla-barlangban adott hangverseny emlékére. Leleplezte K.G. de Jong, a Nemzetközi Vasutas Eszperantista Szövetség elnöke, ez alkalomból is barlangi hangverseny volt 400 fős közönséggel. Szövege: A NEMZETKÖZI VASUTAS ESZPERANTÓ SZÖVETSÉG –IFEF- / BUDAPESTI 14. KONGRESSZUSÁN 20 ORSZÁGOT KÉPVISELŐ / 1000 DELEGÁTUS 1962. MÁJUS 8-I AGGTELEK JÓSVAFŐI / LÁTOGATÁSÁNAK ÉS A DEBRECENI MÁV. FILHARMÓNIKUS / ZENEKAR NAGYSIKERŰ BARLANGI HANGVERSENYÉNEK / EMLÉKÉRE ÁLLÍTOTTÁK / A MAGYAR VASUTAS ESZPERANTISTÁK / MEMORE PRI LA VIZITADO EN AGGTELEK-JÓSVAFŐ KAJ / PRI LA BONSUKCESA GROATA KONCERTO DE LA FERVOJA / FILHARMONIA ORKESTRO DE DEBRECEN, ARANĜITA LA / 8-AN DE MAJO 1962, POR 1000 PARTOPRENANTOJ EL / 20 LANDOJ OKAZE DE LA 14-A KONGRESO DE LA INTER- / NACIA FEDERACIO ESPERANTISTA FERVOJISTA EN / BUDAPEŝTO, STARIGIS / LA HUNGARAJ FERVOJISTAJ ESPERANTISTOJ. >> K.G. de Jong: Denove en Hungarujo. = *Hungara Fervojistaj Mondo*. 1963. nr. 2. p. 28. 9.

51. Eszperantó Világkongresszus, 1966.

Budapest XIV., Városliget, az Olof Palme és a Dvorzsák sétány kereszteződésénél, a trolibusz megállóhoz közel helyezték el, miután tereprendezés során rábukkantak.

1966. **Emlékkő** kb. 60x40x40 cm, a hosszabb oldalán fekvő, a felső oldal lekerekített. Az eszperantó barátai állították a világkongresszus tiszteletére. >> Csiszár Ada

Béke, világbéke. „Békefa” ültetésének alkalmából elhelyezett emlékkő.

Kecksemét, Árpádváros, a Reile Géza és a Tóth László utcák találkozásánál, mintegy 100 méterre az Árpád körüttől a város központ irányában. A 16. Ifjúsági Eszperantó Találkozó programjában szerepelt a békefa ültetése és az **emlékkő (távolról)** elhelyezése.. 1987-04-07. Szövege: A BÉKE FÁJA / ARBO DE LA PACO / JER 1984 9 Vörös László, 9 Vörös László

Miskolc Emléktábla (avatás) a volt Eszperantó (1999 óta Szent Anna) térről az épület lebontása miatt átkerült a térmél kezdődő Bársony János u. 1. sz. ház falára. 1957 Szövege: [ötágú csillag] / A NÉPEK KÖZÖTTI / KÖLCSÖNÖS MEGÉRTÉS ÉS A / VILÁGBÉKE NYELVE, AZ / ESZPERANTÓ / MEGJELENÉSÉNEK / 70. ÉVFORDULÓJA / EMLÉKÉRE. / 1957. JUL. 13. >> 9

Szeged, Móra park, a múzeum mögött, a Tiszához közel békefa ültetése és mésző **emlékkő (távolról)** elhelyezése. 1974. Vésett szövege: ARBO DE PACO / [vésett ötágú csillag, benne békegalamb] 1974 9 Rátkai Árpád, 9 Rátkai Árpád

Székesfehérvár, Eszperantó tér. **Emléktábla**. 1972. Szövege: PER LA INTERNACIA LINGVO ESPERANTO POR LA MONDPACO! AZ ESZPERANTÓ NEMZETKÖZI NYELVVEL A VILÁGBÉKÉÉRT! SZÉKESFEHÉRVÁR EZERÉVES FENNÁLLÁSA ÉVÉBEN AZ ESZPERANTÓ TÉR ELNEVEZÉS ALKALMÁBÓL HELYEZTÉK EL E TÁBLÁT A VASUTAS ESZPERANTISTÁK – 1972

Eszperantó-forrás

Piliscsév, Basinavölgy. 1928-ban az Újpesti Természetbarátok a forráshoz tartozó telket megvették, a **forrást** kőbe foglalták és a forrás mellett négy oszlopon álló cseréptetőt állítottak föl. Miután ennek a munkának a nagy részét a csoport eszperantista tagjai végezték, az addig névtelen forrást Eszperantó-forrásnak nevezték el. A község jegyzője szerint a forrás nevében szereplő eszperantó szó hazafiatlan és nemzetellenes, és a község hazafias érzelmű lakosságából nagy ellenszenvet váltott ki. Ezért az **ESZPERANTÓ** feliratot megtiltotta és elrendelte a védőtető lebontását. Megmaradt azonban a forrást magába foglaló építmény. **1966-08-07**. Az újjáépített forrás felavatásáról film készült. Emléktábla ? A 2000-es évek elejére kiapadt a forrás, ennek ellenére itt továbbra is látogatott, kedvelt pihenőhely maradt, ahová padot és szeméttartót is elhelyeztek. Emléktábla ? >> *Népszava* 1928-09-22. p.4., 1928-10-24. p.10. – *Budapeŝta Informilo*. 1980. nov. p. 2-3. – **9** net

Lásd még: Baghy Gyula Eszperantó forrás, Kalocsay Kálmán Eszperantó forrás

Eszperantó nemzetközi nyelv Tervezetét Lazar Markovics Zamenhof tette közzé Varsóban, 1887-ben. Kezdeményezése nyomán létrejött az eszperantó mozgalom, amely élő nyelvvé tette a tervezetet és elnyerte többek között az UNESCO elismerését és támogatását. Az eszperantisták a nyelv alkalmazói. Közöttük olyan ismert személyiségek is vannak, mint például a közgazdasági Nobel-díjjal kitüntetett Reinhardt Selten professzor vagy Polgár Zsuzsa többszörös sakk-világbajnok.

Budapest I., Hadnagy u. a Rác-fürdő előtt. **1967. Korniss Dezső** szobrász valamint Egon Pfannl és Rác András építészek alkotása. **Diszkút**, bronz rózsája hiányzik, a cső vége megvan, a 270 cm átmérőjű kút fenekén a feket-fehér márvány mozaik összetört, egy része hiányzik, a pereme ötágú csillaggal és az E-betűvel megvan. >> Hadházy 103, a mozaik képe. **9**

Dunaújváros, Eszperantó u. 1. Zöldmárvány **emléktábla**. 1987-05-30. Ünnepi beszédet mondott dr. Pál József, a MESZ főtitkára, a táblát felavatta Csima Sándorné, a Hazafias Népfrent városi tanácsának titkára. Szövege: **100 ÉVES AZ ESZPERANTÓ / 1887** [ötágú csillag, benne E betű] **1987 / 30 ÉVES A DUNAÚJVÁROSI / HALADÁS / ESZPERANTÓ CSOPORT** >> Emil Máthé: Nova memortabulo en urbo Dunaújváros. = *Budapeŝta Informilo*. 1987. jul-aŭg. 25.

Esztergom, Eszperantó u. Zöld gránit **emléktábla**. Terv!

Győr Eszperantó utca 38. sz. alatti Vám- és Pénzügyőrség Országos Parancsnoksága Központi Ellenőrző Parancsnokság épületén fehér márvány **emléktábla (távrol)**. **1987**. Szövege: **ESZPERANTÓ / AZ EGYETLEN SEMLEGES NYELV MELYET / DR. L.L.ZAMENHOF LENGYEL ORVOS ALKOTOTT / MÁSODIK ANYANYELVKÉNT A NEMZETEK KÖZÖTTI / MEGÉRTÉS ÉRDEKÉBEN. A LÉTREHOZÁS 100. / EVFORDULÓJÁN 1987-BEN ÁLLITTATTA / HNF VÁROSI BIZOTTSÁG, VÁROSSZÉPÍTŐ EGYESÜLET, / GYŐR ESZPERANTISTÁI. 9** Horváth József

Makó, Eszperantó u. 1. Centenárium rózsa **emléktábla** 2 m magasan. **1987**. 25x50 cm, erősen szennyeződött. Szövege [az eszperantó jelvényében]: **1887 JUBILEO DE ESPERANTO 1997** A háztulajdonos engedélyével elhelyezte Tilimpás Mária és Szekeres Mihály. **9** Szekeres Mihály

Miskolc, Zamenhof u. Vörösmárvány **emléktábla** arany betűkkel. **1987**. **AZ ESZPERANTÓ NYELV / MEGALKOTÁSÁNAK / 100 ÉVES / ÉVFORDULÓJA TISZTELETÉRE / 1887-1987 / A [BORSODI?] ESZPERANTISTÁK** >> **9** Pásztor Lászlóné

Eszperantó park

Budapest I. (Tabán), Hadnagy u. a Rác-fürdő előtt. **1966.08.05**. Mészkö kocka **emlékkő**. Kőfalvi Gyula műve. Állította a főváros és a Magyar Eszperantó Szövetség. az 51. UK 500 résztvevőjének jelenlétében. Ünnepi beszédet mondott Nikola Aleksiev, a Világbéke Eszperantó Mozgalom elnöke, majd szólt dr. Dezső József, az I. Kerületi Tanács VB elnöke. A parknak ekkor adtak (volna) nevet, a hivatalos névadás azonban

nem volt megfelelően előkészítve és nem történt meg, így az nem lett Eszperantó park. Tetején ötágú csillag E-betűvel és a szöveg: [ESPERANTA PARKO 1966 / ESZPERANTÓ PARK 1966](#). [Oldalán]: [JE LA MEMORO DE LA INTERNACIA KUNLABORO KAJ PACO OKAZE DE LA 51-A UNIVERSALA KONGRESO DE ESPERANTO](#) [sur la kvar flankoj alternante hungare kaj Esperante.]>> *Hungara Esperantisto*. 1966. sep. Melléklet. 51-a Universala Kongreso de Esperanto. p.17-18; >> *Hungara Fervojista Mondo*. 1966. nr. 4. p. 61. (fotókkal). – **9** HFM 1966 p. 61.

†**Miskolc**(-Tapolca) az [ESZPERANTÓ PARK](#) és az [ESPERANTO PARKO](#) szövegű [névtáblák](#) a fürdő melletti park park fűvéről a a Termál- és barlangfürdő melletti Vízművek kerítésén lettek elhelyezve, ahonnan egy idő múlva eltávolították őket. A magyar nyelvű táblát később a Győri kapu úton, a Szt Anna tér közelében egy beton villanyoszlopon helyezték el. >> Pásztor Lászlóné **9** Pásztor Lászlóné **9** Pásztor Lászlóné **Pécs**, Eszperantó park. Papnövelde (az emlék állításakor Kulich Gyula) u. Az Eszperantó Ifjúsági Világkongresszus alkalmából a Magyar Eszperantó Szövetség pécsi csoportjának kezdeményezésére Pécs város Tanácsa az addig névtelen parkot Eszperantó parknak nevezte el és ebben felállították egy Zamenhof emléket. Az akkor elhelyezett [emléktábla](#) szövege: [ESZPERANTÓ PARK / A 22. Nemzetközi Eszperantó / Ifjúsági Kongresszus / alkalmából 1966. július 25-én / ezer résztvevő jelenlétében / avatta fel / Pécs m. Város Tanácsa >> 9](#)

Ifjúsági Eszperantó Találkozó 1980.

Tata, Tópart sétány. [Emlékkő. 1980-05-04](#). Szövege: [fehér ötágú csillagban gömbölyded E betű] / [A TATÁN RENDEZETT / 1980. ÉVI IFJÚSÁGI / ESZPERANTÓ TALÁLKOZÓ / EMLÉKÉRE / TATA ESZPERANTISTÁI / MEMORE AL LA JUNULARA / ESPERANTO / RENKONTO EN TATA 1980 / ESPERANTISTARO DE / TATA >> Budapeŝta Informilo](#). 1980. jun. p. 2. – Wehner 68, **9**

Lingvo Internacia című folyóirat

Lásd: Lengyel Pál

Magyarországi Eszperantista Munkások Egyesülete XXIV. sz. (hódmezővásárhelyi) csoportja

Hódmezővásárhely, Mária Valéria (az emléktábla állításakor Ságvári Endre) u. 4., Általános Iskola falán. **1975**. [Emléktábla](#) szövege: [EN 1925 EN ĈI TIU DOMO KOMENCIS SIAN AGADON LA LOKA / GRUPO DE LA HUNGARIA ESPERANTISTA SOCIETO LABORISTA. / 1925-BEN EBBEN AZ ÉPÜLETBEN KEZDTE MEG TEVÉKENYSÉGÉT / A MAGYARORSZÁGI ESZPERANTISTA MUNKÁSOK EGYESÜLETE / HELYI CSOPORTJA. / AZ ÖTVENEDIK ÉVFORDULÓ TISZTELETÉRE ÁLLÍTOTTA / A VÁROSI TANÁCS >> 9](#)

Zamenhof-szobor helyreállítása

Budapest I., Hadnagy u. a Rác-fürdőnél, a Zamenhof-szobor előtt. **1999**. Vörös [emlékkő](#). Szövege felül: [1999 elől: HELYREÁLLÍTOTTÁK AZ 55. NEMZETKÖZI IFJÚSÁGI KONGRESSZUS RÉSZTVEVŐI >>](#) Csiszár:9

Áttekintés városonként

Az eszperantáliákról egy részéről fénykép készült. **A pirossal jelzett eszperantáliák (újra)fényképezése tervben illetve folyamatban van.** A megszűnt emlékhelyet † jelzi.

1. Abaújszántó: **Kalocsay**, Kalocsay
2. Aggtelek: **14. Nemzetközi**
3. Alap: **Baranyai**
4. Baja: **Babits**
5. Balatonboglár: **Vikár**
6. Balatonlelle: **Schulek, Schulek**

7. Békéscsaba: **Kulich, Kulich, Stromfeld, Stromfeld**
8. Budapest?: **Kilián**
9. Budapest I. (Vár): Babits, (Tabán): **Eszperantó, E-park, Zamenhof, Z-szobor-helyreáll.**
10. Budapest II. (Rózsadomb): **Réthy**
11. Budapest III. (Óbuda-Békásmegyer): **Bárczi**
12. Budapest V. (Belváros): **Erdey, Robicsek**
13. Budapest IV. (Újpest): **Babits?, Langlet**
14. Budapest VI. (Terézváros): **Hámán, Zamenhof**
15. Budapest VII. (Erzsébetváros): **Baghy, Vándor, Zachár**
16. Budapest VIII. (Józsefváros): **Babits, Babits, Baghy, Hámán, Hules, Karinthy, Kiss, Korach, Kossa, Kulich, Kulich, Stromfeld, Szalay, Vándor, Zamenhof**
17. Budapest X. (Kőbánya): **Takács, Tolnainé**
18. Budapest XI. (Lágymányos): **Karinthy, Karinthy**
19. Budapest XII. (Farkasrét): **Bárczy, Vikár**
20. Budapest XIV. (Zugló): **Széchenyi, Világkongresszus**
21. Budapest XVI. (Sashalom): **Mihalik**
22. Budapest XVII. (Rákoskeresztúr, Rákoshegy): **†Stromfeld**
23. Budapest XXII. (Budafok): **Hámán**
24. Cătălina / Szentkatolna, RO: **Bálint**
25. Cluj-Napoca / Kolozsvár / Klausenburg, RO: **Bálint**
26. Debrecen: **Zamenhof**
27. Dunaújváros: **eszperantó**
28. Dunavecse: **Vikár**
29. Eger: **Zamenhof**
30. Esztergom: **Babits, Babits, eszperantó**
31. Göd: **Kilián**
32. Gödöllő: **Kalocsay, Kalocsay**
33. Győr: **eszperantó, Giesswein, Giesswein**
34. Gyula: **Zamenhof**
35. Hatvan: **Farkas**
36. Hódmezővásárhely: **Galyasi, MEME**
37. Kecskemét: **béke**
38. Kompolt: **Hámán?**
39. Makó: **Eszperantó, Zamenhof**
40. Miskolc: **Baghy, Béke, †Eszperantó park, Kalocsay, Zamenhof, Zamenhof**
41. Mosonmagyaróvár: **Giesswein**
42. Nagybakónak: **Baghy, Kalocsay**
43. Nagymaros: **Takács**
44. Orfű: **Palkó, Palkó**
45. Orosháza: **Kulich**
46. Pápa: **Kossa, Stromfeld**
47. Pécs: **Babits, Babits, Babits, Eszperantó-park, Szalai, Vikár, Zamenhof**
48. Piliscsév: **Eszperantó-forrás**

49. Pula: Kossa
50. Pusztavám: **Takács**
51. Salgótarján: Stromfeld
52. Sárospatak: Comenius, Comenius, Comenius
53. Siófok: **Karinthy**, Karinthy
54. Szeged: Babits, Babits, **Baghy**, Baghy, béke, Schulek, **Zamenhof**
55. Székesfehérvár: Világbéke
56. Szekszárd: Babits, Babits, **Babits**, Lengyel
57. Szolnok: **Kilián**, Kilián
58. Tapolca: **Kossa**
59. Tata: **Giesswein**, Ifjúsági
60. Țirgu Secuiesc / Kézdivásárhely / Szekler Neumarkt, RO: **Bálint**
61. Tiszaújváros: **Vándor**
62. Várpalota: Korach
63. Veszprém: †Kossa, Simonyi
64. Zánka: **Kilián**

Hivatkozások

- Bándi László: Történeti emlékek Veszprém megyében. Veszprém, 1980.
- Bándi László (szerk.): Emlékhelyek Veszprém megyében. Veszprém, 1996. = http://www.ekmk.hu/emlekhely/Emlekhelyek/h_ajanj.html
- Cser Sándorné (szerk.), Váradi Zoltán (foto): Szobrok, domborművek, mozaikok, emlékművek, emléktáblák. Gyula: Mogyoróssy János Városi Könyvtár, 1988. ISBN 963 61 90567.
- Csiszár Gábor: Movada gvidilo pri Budapeŝto. Budapest eszperantista emlékhelyei. Szakdolgozat. Eszperantó szak. 2005.
- Dömötör János: Vásárhely szobrai. 2., bőv. kiad. Hódmezővásárhely, 1992.
- Magony István: Székesfehérvár szobrai. Székesfehérvár, 1995.
- Hadházy Levente, Szilágyi András, Szöllőssy Ágnes: Negyven év köztéri szobrai Budapesten. 1945-1985. Budapest Kiállítóterem. V. Szabadsajtó út 5. 1985. február 12.- május 8.
- KIL = Képző- és Iparművészeti Lektorátus: nyilvántartási szám
- Romváry Ferenc: Pécs szobrai. Pécs, 1982.
- Rölliner, Hugo: Monumete pri Esperanto. Rotterdam, 1997.
- Tóth Attila: Szeged szobrai és muráliái. Szeged, 1993.
- Tóth Vilmos (szerk.): Síremlékek Győr-Moson-Sopron megyében. Nemzeti Kegyeleti Bizottság, 2004. ISBN: 9632145496.
- Wehner Tibor: Tatai szobrok, emlékművek, emléktáblák. Tata, 1980.

A fenti forrásokból csak egyes képzőművészeti alkotások adatait vettem át, a személyi adatok forrása a készülő *Eszperantista életrajzi lexikon*.

Köszönet

Ezúton is köszönetet mondok azoknak, akik adatokkal, észrevételekkel, fényképekkel vagy más módon segítettek munkámat: Alföldy Zoltán (Hatvan), Csiszár Ada (Bp), Csiszár Gábor (Bp), dr. Dömötör Lajosné (Veszprém, Egyetemi Levéltár), Faragó Katalin (Hódmezővásárhely), Farkas Balázsné (Pázmány Péter Katolikus Egyetem), dr. Farkas Julianna (Bp), Felső Pál dr. (Pécs), Felsőné Szabó Flóra dr. (Pécs), Goldgruber Árpád (Bp. VIII. Polgárm. Hiv.), dr. Halász József (Miskolc), dr. Horváth József (Győr), Kiss

Horváth Miklós (Kútmúzeum, Orosháza), Ködmön Károlyné (Tata), Mészáros István (Bp), Molnár László (Sárospatak), Németi Gábor (Hatvan), Oláh Szilveszter (Bp. Rákoshegy), ifj. Palkó Sándor (Bp), Paszabi János (Bp), Pásztor Lászlóné (Miskolc), Phersy Ferenc (Bp), Próder István (Vegyészet Múzeum, Várpalota), dr. Salga Attila (Debrecen), Szabóné Vörös Gyöngyi (Veszprém Megyei Kvtár), Szekeres Mihály (Makó), Szilvási László (Bp), dr. Tóth Attila (Szeged), Tóth Tamás (Szeged), Varró Sándorné (Bp), Vörös László (Kecskemét) és Wehner Tibor (Képző- és Iparművészeti Lektorátus).

© Rátkai Árpád, 2006

[ratkai12 kukac T-Online.hu](mailto:ratkai12@T-Online.hu)
